

N. TÓTH ANIKÓ

MŰSORKÉSZÍTÉS, SZÍNJÁTSZÁS AZ ISKOLÁBAN

ELMÉLETI ÖSSZEFOGLALÓ

A pedagógus gyakran találja magát abban a helyzetben az iskolai gyakorlat során, hogy egy osztály vagy az iskola különböző korcsoportba tartozó tanulóival különféle alkalmakból egy-egy műsort, produkciót kell pódiumra állítania, illetve szakköri tevékenység formájában vállalkozik színelőadás létrehozására. Az esetek többségében minden előképzettség nélkül, esetleg saját diákori színjátszós vagy műsorozós emlékeire alapozva teszi ezt, hiszen az egyetemi képzés során elvétele van lehetősége a szakmai felkészülésre ezen a téren.

Az alábbi tanulmány a műsorszerkesztéssel és színjátszással kapcsolatos ismereteket és gyakorlati teendőket foglalja össze, melyek felhasználhatóak mind az alap-, mind a középiskolákban osztályszínpadok vagy szakköri tevékenység keretében csoportpítésre és produkciókészítésre egyaránt.

ÜNNEPEK, SZÍNJÁTSZÁS

Az iskolai életet különböző ünnepek strukturálják, melyek vagy közvetlenül az iskolai eseményekhez kötődnek (ilyen a tanévnyitó vagy évzáró, a közösségbe fogadó szertartás – a gólyaavatás, a szalagavató, illetve a közösségből való kilépést jelképező ballagás), vagy a naptári év ünnepeihez kapcsolódnak (anyák napja, karácsony), történelmi események évfordulóit idézik fel (március 15., október 23., holokauszt-emléknap), kulturális hagyományok erősítését szolgálják (a magyar kultúra napja, a költészet napja, a dráma világnapja stb.), de akár az iskola alapításának vagy névadójának kerek jubileuma köré is szerveződhetnek (Dávid, Dóka, 2019). Az ünnep célja hagyományosan az, hogy kiemelkedve a hétköznapokból valamiféle rendet teremtsen az időben, hogy összetartsa egy közösséget, felmutassa a közösség értékrendjét, iskolai környezetben tehát a nevelési folyamat szerves részévé válik (Gabnai, 2000). Éppen ezért nagy felelősséget és kihívást jelent a pedagógusok számára az évről évre ismétlődő ünnepek megtöltése hiteles és érvényes tartalommal, hogy ezek ne rutinból letudott, kiüresedett formális alkalmak legyenek, hanem felemelő élményekként íródjanak be az iskola történetébe és mindenkori tanulóinak, tanárainak az emlékezetébe (Kaposi, 1999). Az ünnepek megélésének egyik formája az alkalmi műsor, mely a színjátszás eszköztárából építkezik (Móka, 1999). A naptári és tradicionális iskolai ünnepeken túl az iskolák szervezhetnek egy-egy téma köré projektnapokat vagy teremthetnek saját hagyományt (pl. iskolai fesztivált, melyben minden osztály önálló műsorral lép fel), melyek szintén tartalmazznak színjátékelemeket.

Számos iskolában működik színjátszó szakkör is, mely az alkalmi műsorok készítésétől eltérően nem viszonylag rövid ideig (néhány hétig) tart, hanem a teljes tanév folyamán tevékenykedik, s egy (ritkábban több) hosszabb időtartamú színpadi előadás megalkotásán dolgozik. Ezt nem csupán az iskolaközösségnek (diákoknak, tanároknak, családtagoknak) mutatja be, hanem más iskolákban, települési rendezvényen is, illetve szakmai megmérettetésre is vállalkozik: színjátszó fesztivál(ok)ra nevez be – mindezzel nemcsak visszajelzéseket kap, hanem az iskola hírnevét is öregbíti.

Hangsúlyozni kell, hogy az ünnepi, alkalmi műsoroknak, illetve a színjátszócsoporthoz tevékenységének alapvető célja a közösségépítés, a közös értékek megélésének élménye, valamint egyfajta világmegértés, a különböző élethelyzetekről való együttes gondolkodás és reflektálás, illetve az önismeret kiteljesítése, a személyiségfejlesztés, az értelem, érzelem és fizikum harmonizálása, az öntevékenység-, alkotókészség- és fantáziafejlesztés (Illés et col., 2016).

SZEMÉLYEK

A színjáték sajátos kommunikációs és interakciós folyamat, melynek három szereplője van: a csoportvezető/ rendező, a szereplő/ játész és a néző.

1. A pedagógus/ műsorkészítő/ csoportvezető

A műsorok megálmodására és megszervezésére elsősorban elhivatottságra, vállalkozó szellemre, rugalmasságra és megújulási kedvre van szükség. Ideális lenne természetesen a szakmai felkészülés (a szakirodalom tanulmányozása, drámapedagógiai tanfolyamok, színjátszó- és rendezői kurzusok elvégzése, színjátszó fesztiválok látogatása) is. Általában a magyar szakos pedagógusra száll a feladat, de ez nem lehet kizárólagos, hiszen szakjától függetlenül vállalkozhat a mentorálásra akár az osztályfőnök is (pl. osztályműsorok készítése esetében), de kifejezetten szakfüggő is lehet a tevékenység (pl. egészségtudatosságra építő projektnap esetében a biológus, történelmi megemlékezésnél a történelem szakos, zenei háttér megalkotásában az ének-zene szakos, a kellékek, díszletek elkészítésében a rajz szakos tanár is közreműködhet). Előfordulhat az is, hogy külsős szakembert kérnek fel a csoportvezetésre (Nánay, Gabnai, 1997).

A csoportvezetőnek mindenekelőtt jó pedagógiai készségekkel kell rendelkeznie, olyan személyiségre van tehát szükség, aki képes megtervezni és végigvinni a folyamatot a kívánt cél érdekében, képes a csoport irányítására, a koncentrált, ám szabad, alkotó légkör megteremtésére, a csoport tagjainak egyéni fejlesztésére – nem elhanyagolva a csoport érdekeit sem.

Ha mindehhez érzékeny emberismeret, kreativitás, kíváncsiság, rendezői, szerkesztői érzék is társul, élmény lesz a műsor-készítés minden mozzanata minden résztvevő számára (Illés et col., 2016; Tóth, Kertész, 2019).

2. A szereplők/ játékosok

A műsorok vagy előadások szereplőit válogathatjuk egyazon korcsoportból (akár párhuzamos osztályokból), de különbözőekből is. Lehet építeni egy csoportot egyetlen osztályközösségre is. A választást befolyásolhatja az alkalom, a műsor fajtája, a játékosok ambíciója, tehetsége, a nemek közti arányok. A csoportvezetőnek jól kell ismernie a játékosok képességeit, habitusát, körülményeit, viszonyait, aktuális nehézségeit, sikereit. Fontos viszont azt is tudatosítani, hogy a műsorok és színjátékok alapvető célja nem a színészi készségek fejlesztése vagy a színészi pályára való felkészítés, hanem a közösség-építés és személyiségfejlesztés. Arra kell törekedni, hogy a szereplők a képességeiknek, illetve bizonyos értelemben elvárásainak megfelelő feladatot kapjanak, amelyben jól érzik magukat, amelynek segítségével előbbre léphetnek az önismeret útján, hogy a foglalkozásokon és az előadásokon magabiztosan legyenek jelen, a tevékenység pedig minden részletében örömet jelentsen a számukra (Trencsényi, 2012).

3. Nézők

Az alkalmi műsorok, iskolai színelőadások nézői a tanulótársak, a tanárok, a családtagok. Mindig nagy kihívás olyan produkcióval eléjük állni, amely elnyeri a tetszésüket. Ezt leginkább úgy lehet elérni, ha nem ismétlődik unalomig ugyanaz a műsorfajta, ha a meglepetés erejével hat, ha személyessé és emlékezetessé válik az élmény, láthatóvá válik a vezetők felkészültsége és elkötelezettsége, a játékosok egészséges megmutatkozási és közlésvágya, az együtt végzett munka derűje. A befogadók támogatása és elfogadó attitűdje nagy hasznára válhat a bemutatónak. Ugyanilyen fontosak a visszajelzések is – elsősorban a létrejött produkció és az alkotók erejéit, nem pedig a hiányosságait kellene hangoztatni (az építő kritikával a csoportvezető további munkáját érdemes segíteni) (Trencsényi, 2012). A fesztiválokon, versenyeken szakmai zsűri kíséri figyelemmel az előadást, tagjai szakmai értékeléseken adnak hangot benyomásaiknak. Érdemes meghallgatni nem csupán a saját csoportunk produkciójáról szóló véleményeket, hiszen a mások munkájára vonatkozó reflexiókból is rendkívül sokat lehet és érdemes tanulni.

SZÍNPADI MŰFAJOK

Az iskolai műsorok készítésekor, a színjátékos szakkörökön zajló alkotómunka során többféle műfajból választhatunk. A döntést sok tényező befolyásolhatja: ilyen a játékosok életkora, habitusa és színjátékos tapasztalata, a választott téma, a rendelkezésre álló idő és eszközök, a műsor célja, a csoportvezető felkészültsége, ízlése. Az iskolai műsorok és színjátékok esetében ajánlható a szerkesztett játék, az életjáték, az adaptáció, a saját darab, a bábjáték.

1. Szerkesztett játék

Különböző műfajú szövegekből – vers, mondóka, dal, rövid prózai szöveg vagy hosszabb szövegből kiemelt részlet – összeállított műsor. A műfaj egyik változata a népi szerkesztett játék, mely a folklórkincsből – népdal, mondóka, népi gyermekjáték, népmese – merít. Alkalmas a 8-9 éves kisiskolások első színpadi szerepeltetésére, de osztályközösségi bemutatkozásra is idősebb korosztályok esetében. A szereplők színpadi biztonságát jelentheti, ha bizonyos szövegrészeket többen vagy kórusban mondanak. A „szerepek” felcserélhetők (rendszerint mindenki tudja mindenki szövegét, tehát ha valami folytán kiesik valaki, a helyére könnyen találunk beállót). Lehet alkalmi műsor, de akár választott tematika köré szerveződő összeállítás is. A szövegekötvetet a csoportvezető (olykor a csoport tagjait bevonva) írja meg. Az előadás ideális időtartama 15-20 perc (Tóth, Kertész, 2019, 45).

2. Életjáték

Az előadás a játékosok improvizációira épít, témáját az ő hétköznapjaikból választja, forgatókönyve a játékosok mondatait tartalmazza (akár posztdramatikus színháznak is nevezhető). Az életjátékban a szereplők több szerepben is kipróbálhatják magukat, képviselhetik azok igazát, megérthetik szempontjaikat, gondolkodásmódjukat (Tóth, Kertész, 2019, 57). Az előadás ideális időtartama 25-40 perc.

3. Adaptáció

Egy színdarab, regény, novella, ballada, mese színpadra alkalmazása – dramatizálása. A cél a színpadon felhasználható, játszható szöveg létrehozása rendezői igények szerint. A drámai szövegek átalakításának legegyszerűbb módja a húzás, kihagyás, de sor kerülhet a szöveg stiláris átalakítására is a könnyebb mondhatóság és az aktualizálás érdekében (idegen nyelvű művek esetében kívánatos az új fordítás). Bizonyos szerepek kihagyhatók vagy összevonhatók. Az epikus vagy lírai szövegek esetén a dramaturg műnemváltást hajt végre: dialógusokat vagy monológokat hoz létre szerzői-rendezői utasításokkal kiegészítve. Ennél a munkánál nagy szerepe van a dramaturg kreativitásának (Vatai, 2012, 30). Ideális időtartam: 30-40 perc.

4. Saját színdarab

Amennyiben a csoportvezető megfelelő íráskészséggel, drámával kapcsolatos ismeretekkel és kreativitással rendelkezik, belevághat saját dramatikus mű megírásába. Ilyenkor nem egy ismert vagy kevésbé ismert szerző irodalmi művével dol-

gozik, mint az adaptációs folyamatban, hanem saját történetet állít színpadra. Előfordulhat is az, hogy külsős szakembert kér fel a munka elvégzésére. Ideális időtartam: 20-50 perc.

5. Bábjáték

A műfaj sajátossága a bábtárgy használata, ez különbözteti meg minden más színházi formától. Az előadásban a színész vagy játékos helyett egy bábu szerepel. A játész a tárgyon keresztül manifesztálódik, központi szerepet tulajdonít a tárgynak. A bábu a játékostól kapja az életét. A bábokat szerkezeti felépítésük és mozgatótechnikájuk alapján különböztetjük meg: létezik árnybáb, kesztyűbáb, botbáb, bunraku báb, marionett báb (Kaposi, 2013). Iskolai színjátszás esetén a színpadra lépni vonakodó gyerekek akár felszabadulást is jelenthet, hogy egy báb „helyettesíti”. A bábjáték általában mese- vagy történetadaptációra épül. Életkortól függően ideális időtartama: 10-25 perc.

SZÖVEGVÁLASZTÁS

A szövegválasztást megelőzi a téma és a cél kitűzése. Ebbe nemcsak a csoportvezető ízlése és az őt éppen foglalkoztató problémák szólnak bele, hanem figyelembe kell venni a játészok életkorát, érettségét, a csoport összetételét, a csoportdinamikát, a tagok érdeklődési irányait. Mindenképpen meg kell beszélni a játészokkal, milyen témához lenne kedvük, mi foglalkoztatja őket, milyen gondolatokat szeretnének megosztani egymással s majd a nézőkkel. Anyaggyűjtés során a gyerekek is hozhatnak szövegeket, s mindenképpen indokolni kell azt is, ha beépítik a készülő szövegkönyvbe, azt is, ha kihagyják. Alkalmi műsorok esetében a téma természetesen adott, igazodni kell hozzá, de az eszközök kiválasztásában a változatosságra érdemes törekedni (Tóth, Kertész, 2019).

A világháló jóvoltából számtalan szövegkönyv, műsorszöveg hozzáférhetővé vált, s könnyű megoldást ígér a műsorkészítéshez és a rendelkezésre álló rendszerint rövid idő fogságában szűkülő pedagógusnak. A kész és gyakran kiválóan tűnő forgatókönyvek azonban keletkezésükben is csaltatják a gyanútlan rendezőt, ugyanis ami remekül működik más iskolában, nem biztos, hogy a mi csoportunk esetében is hasonló sikereket hozhat. Ha a „kölcsonzést” vagy átvételt választjuk, érdemes a saját csoporttagjainkhoz és a befogadó közösség igényeihez is igazítanunk, különben rosszul sülnhet el. A kölcsonzés ellen szól, hogy – bár nagyobb idő- és energiaráfordítást igényel – a saját műsorszöveg létrehozása izgalmasabb kihívást és a kreativitásunk megélésének kiváló lehetőségét hozza el számunkra.

SZEREPOSZTÁS

Szó volt róla fentebb, mennyire fontos, hogy a játész komfortosan érezze magát a szerepében már a próbák során, hiszen az garanciát jelent arra, hogy majd a színpadi teljesítménye is elfogadható, megfelelő legyen. A játészok képességei sem egyformák, van, aki könnyen memorizál nagyobb mennyiségű szöveget, nem jelent számára problémát a szöveg és a mozgás párhuzamos működtetése, de akadhat olyan szereplő is, akinek ez nem sikerül elsőre, sőt hosszabb gyakorlás ellenére sem; van, akinek a beszéd okoz gondot (artikulálási hibák, tempó), van, aki a színpadi mozgással küszködik. Mindezek természetesen fejleszthetők a próbák során, s olykor látványos eredmények is születnek, különösen a csoportvezető empátiája és türelme, a támogató környezet hatására. Lényeges, hogy alkatának és értékrendjének megfelelő szerepet kapjon mindenki, ne szorongjon a teljesíthetetlen feladat miatt, legyen választási lehetősége: vissza is utasíthassa vagy a próbafolyamat bizonyos pontján vissza is adhassa a rá osztott szerepet. A szerkesztett játék esetében általában nincsenek fő- és mellékszerepek, ebben éppen az a jó, hogy mindenki egy neki megfelelő részt vállal, illetve időnként bekapcsolódik a kórusba. Mindenki a színen tartózkodik a játék során, egymást támogatják. Az életjáték esetében sem mindig válik el a fő- és epizód szerep (Tóth, Kertész, 2019). Az adaptációkban rendszerint megjelennek, elkülönülnek a fő- és mellékkarakterek. A szereposztás során ügyelni kell arra, valóban rátermett játész kapja az igényesebb szerepet, ne alkaton és képességen kívüli tényezők (pl. szimpátia vagy ellenszenv) határozzák meg a rendezői választásokat. Figyelni kell a csoporton belüli kapcsolatokra is, ne szüljön féltékenységet, felesleges feszültséget a szereposztás. Időnként be lehet vetni az ún. szerepstafétát, ami azt jelenti, hogy ugyanazt a szerepet különböző jelenetekben más-más gyerek játssza. Ez segíti a szerepek arányos elosztását is, illetve egy-egy játész többféle szerepben is kipróbálhatja magát (Tóth, Kertész, 2019).

PRÓBA

A próbákra először is meg kell választani a megfelelő helyszínt és időt. A helyszín lehet egy osztályterem (bár számítani kell a terem át- és visszarendezésére fordított idővel), tornaterem vagy egyéb közösségi tér. Fontos, hogy kellő nagyságú legyen (ami függ a csoporttagok létszámától), akadálymentes legyen, ne veszélyeztessék különböző tárgyak a játészok testi épségét. Fontos az is, hogy megfelelő időkeretbe helyezzük a próbákat. Alkalmi műsorok esetében a műsor időtartamának és a játészok életkorának, képességeinek függvényében kell megtervezni a próbafolyamat hosszát. Törekedjünk arra, hogy időben kezdjünk bele, ne kelljen kapkodni, illetve a felkészületlenség miatt ne kerüljön kellemetlen helyzetbe a csoport a pódiumon. A szakköri tevékenység esetében a próbák heti rendszerességgel, ugyanabban az időpontban és helyszínen zajlanak. Rendszerint két tanítási órát szánnak rá, de ideálisabb lenne hosszabb időt biztosítani. Előfordul, hogy a színjátszók egy- vagy többnapos alkotótáborban készülnek fel a műsorra, előadásra, akár iskolán kívüli helyszínen is – ez nagyban hozzájárul a koncentráltabb próbákhoz, látványos előrelépést biztosít az előadás megalkotásában (Tóth, Kertész, 2019).

A próbafolyamat a választott téma megvitatásával kezdődjön. Ez akár a szövegek kiválasztását is megelőzheti, tehát nem kell feltétlenül kész forgatókönyvvel érkezni az első próbára, mint ahogy a szereposztásnak sem ekkor kell lezajlania. A beszélgetésben minden csoporttag vegyen részt, fejtse ki véleményét, ossza meg gondolatait, mindezt sose kényszerből tegye (Máté, 1984). Ügyelni kell arra is, hogy egy-egy játész ne ragadja magához a szót, ne nyomja el a többiek megnyilvánulási szándékát. A témafeldolgozó beszélgetések nagyon tanulságosak, hiszen a csoportvezető számára megnyílik a gyerekek gondolat- és érzésvilága, aminek ismerete a szövegválasztást is befolyásolhatja, akár a rendezői koncepció is módosulhat az eredeti elképzelésekhez képest (Machová, 1999).

A próbák első felében mindig legyenek játékok, melyek egyrészt ráhangolják a gyerekeket a próbára, másrészt szerepük lehet az előadás előkészítésében is. Ezek ismerkedő, lazító, koncentrációs, ön- és társismereti játékok, bizalomgyakorlatok, improvizációk, szerepjátékok (pl. Gabnai, 2015; Kaposi, 1993; Perényi, 2009; Petres Csizmadia, N.Tóth, 2015). Időtartamuk az aktuális próba céljaitól függően 10-15 perc. Fontosak továbbá a beszédtechnikai gyakorlatok is, melyek a színpadi beszéd fejlesztését segítik.

A próba egyik speciális fajtája az olvasópróba, amikor a játékosok a szöveggel ismerkednek. A szöveget a játékosok otthon is memorizálhatják, de – főleg fiatalabb és kevés színpadi tapasztalattal rendelkező szereplők esetében – jobb, ha a próbán rögzítik (ilyenkor elkerülhető a helytelen hangsúlyok, hanglejtés, szünetel, tempó rögzülése, ami később nagyon nehezen javítható).

A próbáknak két elkülönülő része van: a keresés-kipróbálás, vagyis a jelenetbeállítás, illetve az ismétlés, begyakorlás, rögzítés szakasza. Mindkét szakasz fárasztó lehet, főképp ha a jelenetben csak néhányan szerepelnek, vagy ha a rendező nem kész koncepcióval érkezik a próbára, hanem ott ötletel a játékosokkal közösen, illetve ha valamely jelenet túlságosan igényesnek bizonyul akár szövegben, akár mozgásban.

A rendező instrukciókkal segíti a játékosokat; az instrukció útbaigazító, tanító, tájékoztató célú utasítás, mely meghatározza, hol álljon, mit tegyen, milyen gondolatot vagy érzést fejezzon ki a játékos (Nánay, Gabnai, 1997). A szereplők egymásnak is adhatnak ötletet, megoldási javaslatot, de nem vehetik át a csoportvezető szerepét, mert az ellenállást, haragot, feszültséget is kiválthat akár. A próbafolyamat első felében több az instrukció, a bemutatóhoz közeledve már egyre kevesebb legyen belőle. Az utasítások baráti hangnemben fogalmazódjanak meg (Nánay, 1999). Parancsuralmi rendszernek, tekintélyelvnek nincs helye a próbán. A csoportvezetőnek türelmet kell gyakorolnia, a dicséret eszközét kell alkalmaznia, kerülje a szidást, leteremtést, hiszen az a játékosok önbizalmán csorbát ejt.

A próbafolyamatnak az arányait is el kell találni. Ha valamit nem gyakorol be kellőképpen a csoport, nem lesz biztonságérzete a színpadon, nagyobb lesz a hibázás esélye. Ha túlságosan sokat próbáljuk a másort vagy a darabot, a játékosok elunják, elveszítik a lelkesedésüket, csak teljesítendő feladatnak, szükséges rossznak fogják fel a színre lépést, nem lelik benne örömeiket, elveszik a varázsa.

DÍSZLET, KELLÉKEK, JELMEZEK

Egy-egy műsor vagy színjáték készülhet látványos díszletekkel, de az utóbbi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy ehhez bő anyagi forrás és szakmai, technikai tudás szükséges (ami természetesen megoldható pályázati forrásból, magánszemély – pl. szülő, nagyszülő – támogatásával és kivitelezésében). Gondolni kell azonban arra is, hogy a műsort vagy előadást akár utaztatni is fogjuk, a díszletek nagysága és mennyisége bizony szállítási nehézségeket is okozhat (később pedig tárolni kell őket). Kiváló előadások születhetnek akár minimális díszletekkel (bárhon beszerezhető tárgyakkal, pl. székek, asztal, pad, létra), sőt díszletek híján is.

Érdemes végiggondolnunk a kelléktárunkat is: álljon össze könnyen és kis anyagi ráfordítással beszerezhető, könnyen szállítható és tárolható tárgyakkal. Készíthetjük a kellékeket akár közösen is. (A bábjáték esetén kicsit bonyolultabb a helyzet.) A műsor vagy színjáték zenei aláfestéséhez használhatunk egyszerű hangszereket is. Ha van a csoportban hangszeren játékos vagy jól éneklő gyerek, érdemes zenei betétekkel is dúsítani az előadást.

A látványt nemcsak a díszletek, kellékek, hanem a jelmezek vagy a szereplők ruházata is meghatározza. Alkalmi műsorok esetében gyakran a jól bevált ünnepi fekete-fehér kombináció jelenik meg a pódiumon, olykor pedig szimbolikus színeket vagy ruhadarabokat választanak egy-egy szerep megformálásához. A színjátékok esetében ráakadhatunk lelkes kollégára, szülőre vagy nagyszülőre, aki a jelmezek megtervezésében és létrehozásában segítségünkre lehet. A darabhoz azonban passzolhat akár a civil öltözék is. Népi szerkesztett játék esetében a stilizált vagy eredeti viselet vagy egy-egy ruhadarab alkalmazható (pl. kalap, csizma, mellény). Bábjátékban általában a fekete testhez simuló (vagyis nem feltűnő) ruha az elfogadott (Kertész, Tóth, 2019).

AZ ELŐADÁS

Az előadáshoz meg kell teremteni a méltó körülményeket. Megfelelően elő kell készíteni a helyszínt (pl. takarítatlan színpadon nagyon kellemetlen játszani, főleg ha földön ülős vagy heverős jelenetünk is van). Meg kell követelni, hogy a szereplők időben érkezzenek, ne csak beessenek a helyszínre pár perccel a kezdés előtt, bizonytalanságban tartva a játékos-társakat. A csoport kialakíthat valamilyen rituálét is az előadás előtt, amely segíti a belépést a játék térídejébe, ráhangol az előadásra, oldja a feszültséget, megszünteti vagy csökkenti a lámpalázat. A pódiumra lépés előtt már ne legyen próba, rendezői instrukció, inkább megerősítő, bizalomépítő gesztusokkal éljen a csoportvezető. Ugyanilyen magatartást tanúsítson a színpad mögött vagy a pódium szélén is: előadás közben már ne avatkozzon a műsor vagy darab menetébe sem

rosszalló tekintettel vagy értelmezhetetlen kézmozdulatokkal. Az előadás után szintén lehet lezáró rítus, s ha nem is a játszóhelyen, de később az első lehetséges alkalommal legyen egy műsor- vagy előadáselemző beszélgetés, mely rámutat az elvégzett munka erényeire és hiányosságaira. A beszélgetés baráti hangnemben folyjon, a heves érzelmeknek, indulatoknak ne engedjünk szabad teret, különösen akkor, ha nem sikerült a várakozásnak megfelelően az előadás (Kertész, Tóth, 2019).

Az alkalmi műsorokra vagy a színjátszócsoporthoz való tevékenységre a tanulók a szabad idejüket szánják. Ezt honorálhatjuk szóbeli dicsérettel vagy érdemjeggyel, de tudatosítanunk kell a tanulóknak, hogy nem kidobott időről és energiáról van szó, hiszen – ahogy Kaposi László is hangsúlyozza, a dráma „olyan csoportos játéktevékenység, amelynek során a résztvevők képzeletbeli (fiktív) világot építenek fel, ebbe a képzeletbeli világba szereplőként vonódnak be, a fiktív világon belül valós problémákkal találkoznak, s ebből valós tudásra és tapasztalatra tesznek szert” (Kaposi, 2013). Mindemmellett pedig elmélyíti az önálló gondolkodást, az alkotáshoz szükséges bátorságot, segíti a szereplőket a produktív koncentráció gyakorlásában és mindennapos alkalmazásában, rugalmasságra, gyors döntési és alkalmazkodóképességre nevel, testi-térbeli biztonsággal ruház fel, elősegíti a mozgás és a beszéd harmonikus összehangolását, valamint a pontos és tiszta kifejezési formák elsajátítására sarkall (Gabnai, 2015) – mindegyik pedig egyrészt a tanórákon nem jut kellő alkalom, másrészt viszont gyakorlati alkalmazásuk nagy segítséget jelent majd az iskolából kikerülve az élet számos területén.

A tanulmány bírálati folyamaton ment keresztül.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- DÁVID Ádám, DÓKA Péter (szerk.) (2019): *48 másképp. Ifjúsági novellák a múltból*. Budapest, Móra–József Attila Kör.
- GABNAI Katalin (szerk.) (2000): *Fényes napok. Ünnepek, játékok, ünnepi játékok. Forgatókönyvek gyermek- és diákcsoportoknak*. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság.
- GABNAI Katalin (2015): *Drámajátékok*. Budapest, Helikon Kiadó.
- ILLÉS Klára, ECK Júlia, KAPOSI József, TRENCSENYI László (szerk.) (2016): *Dráma-pedagógia- színház-nevelés*. Budapest, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet.
- KAPOSI László (szerk.) (1999): *Drámafoglalkozások gyerekeknek, fiataloknak*. Budapest, Magyar Művelődési Intézet, Magyar Drámapedagógiai Társaság.
- KAPOSI László (szerk.) (2013): *Módszertani segédlet a bábjáték és a bábkészítés, valamint a dráma és színjáték tárgyak tanításához*. [Url: https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2013/11/szin_bab_modszertani_segedlet.pdf](https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/ofipast/2013/11/szin_bab_modszertani_segedlet.pdf)
- MACHOVÁ, Eva (1999): *Metodika dramatické výchovy*. Praha, IPOS-ARTAMA.
- MÁTÉ Lajos (1984): *Rendezésmélet. Kézikönyv amatőr színjátszórendezők számára*. Budapest, Múzsák.
- MÓKA János (1994): *Iskolai ünnepség rendezésének lépései és módszere. Műsorszerkesztés és rendezés*. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság.
- NÁNAY István, GABNAI Katalin (szerk.) (1997): *A színésznevelés breviáriuma*. Budapest, Múzsák.
- NÁNAY István (1999): *A színpadi rendezésről*. Budapest, Magyar Drámapedagógiai Társaság.
- N. TÓTH Anikó, PETRES CSIZMADIA Gabriella (szerk.) (2015): *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához*. Nyitra, Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara.
- PERÉNYI Balázs (2009): *Improvizációs gyakorlatok. Kézikönyv amatőr színtársulatok részére*. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet.
- TÓTH Miklós, KERTÉSZ Luca (2019): *A színjáték pedagógiája*. Budapest, Színművészeti Egyetem. [Url: https://archiv.szfe.hu/wp-content/uploads/2020/12/EFOP-3_online.pdf](https://archiv.szfe.hu/wp-content/uploads/2020/12/EFOP-3_online.pdf)
- TRENCSENYI László (2012): *Gyerekek színpadon, nézőtérén*. Budapest, Fapadoskönyv.
- VATAI Éva (2012): *Dramaturgiai játékok. Legyünk dramaturgok!* Drámapedagógiai Magazin, 44. évf., 2. sz., 27–31. [Url: https://dpm.drama.hu/2011-2014/2012.2.pdf](https://dpm.drama.hu/2011-2014/2012.2.pdf)

| Fotó: freepik.com